

Erdei iskola program

I. A program alapadatai

A program neve, címe: „*Kalandozás a természetben*” – *erdei iskola Röszkén az Ifjúsági Községi tér házában*

A program megvalósítás korosztályi ajánlása: *5 -6. évfolyam*

Javasolt osztály, csoport létszám: *20 – 25 fős osztályok csoportbontásban (két csoport)*

II. A természeti helyszín leírása

Tágabb környezet

A röszkei tájat a Tisza, Szentmihály, az E 75 jelű nemzetközi út és a trianoni határ zárja körül.

Az emberi települések első szakaszában a természeti viszonyok meghatározók voltak. A löszös, árhullámok elöntéseitől védett magaslatok, a Tisza halban és vadban gazdag mocsarai megszabták a település helyét.

A nagy mélységekben található medencealjzat vulkáni eredetű. Rajta több ezer méter vastag üledék. A geológiai negyedkortól az alföldi folyók durva kavicsos, homokos hordalékkal töltötték föl az alföldi medence széleit. A Tisza jobb partjának fölszíni képződménye jégkorszaki lösz. A földtörténeti jelenkorban a Tisza 20 méter mélységig bevágódott, és kanyargásaival széles területeket letarolt. Ezeket a mélyedéseket később hordalékával feltöltötte.

A területünkön található, időszakosan vízzel borított szikes laposok az egykori - szintén időszakosan élő - folyóvölgy maradványai. Ezek ma is kapcsolatban vannak a fölszín alatti talajvizekkel. A legnagyobb részben a feketeföldi homokvidék váltakozik a löszös síksági területekkel. Ezeket a víz és a szél tovább taglalja, s egyetlen törvényszerűségük, hogy benne az általános talajföldrajzi törvényszerűségek nem mutathatók ki.

Területünk éghajlati adottságának legjellemzőbbje a tartós forró nyár. Hevessége nemcsak a hőmérsékleti átlagokban, hanem az erős fölmelegedések ismétlődő gyakoriságában is megnyilvánul. A legmelegebb hónap július, a leghidegebb január. A csapadék szűkös és egyenetlen eloszlású. Évi 500-600 mm csapadékösszeg jellemzi. Gyakori az aszály; a napsütés itt a legbőségebb, átlag meghaladja az évi 2000 órát. Hóban hazánk egyik legszegényebb vidéke, s gyakori a hótakaró nélküli kemény fagy, mely az őszi vetésekben érzékeny károkat okoz.

Növényföldrajzi tekintetben területünket, a Tisza hajdani és mai árterületeit, magas talajvízszint jellemzi. Tengerszint fölötti magasságuk nem haladja meg a 100 métert. A mai vízviszonyokat az utóbbi másfél évszázad vízrendezése alakította ki. Ebben a Tisza gátak közé szorítása volt a legjelentősebb. A mai hullámtéren, a mélyebb területeken bokorfüzesek, a magasabb térszinteken fűz- és nyárligetek a jellemzők. A lágyszárú növényzet az áradások után rendszerint megújul. Ez a termőhely elsősorban nitrogénkedvelő és -tűrő, legnagyobb részben gyomnövényekből tevődik össze. A hullámtéren kívüli növényzet legszembetűnőbb maradványai a folyószabályozáskor levágott holt ágak (fattyúágak, morotvák, haloványok) növény együttese. Ezekben az állóvízi élethelyekben - amilyen a Holt-Tisza is - megindult a lassú föltöltődés. Némely szakaszon erős a hínárburjánzás, a parti szegélyben nádasok, magas sásos növénytársulások találhatóak. Az 1960-as évek közepén, a határ közeli vizeken a holtágban még tavirózsát és tündérrózsás foltok voltak találhatóak. Mára ezek már nem lelhetők föl.

A tiszántúli flórajárásnak kisebb-nagyobb löszös foltjai ma már jobbára szántóföldek. Feketeföldi talajuk a legjobb termő szántóterületek (pl. a paprikatermesztéshez). Az eredeti növényvilágra az apró, alig néhány négyzetméteres ösgyepfoltokból következtethetünk. Egykét tő virágzó nőszirm (Iris pumila L.) némely évben még föllelhető. A határ túloldalán, a horgosi pusztán száz négyzetmétereken virít a sárga és lila, csodaszép nőszirm. A hajdani folyómedrek vonulatában szikes legelő foltjai alakultak ki, a vályogvető gödrökben nádas foltokkal, a változó évszakokban színes virágszőnyegekkel. (Orchis sp.-ek, Plantago Schwarzenbergiana, Scilla autumnalis, Aster pannonicus.)

Röszke és környéke ma már jellegzetesen mezőgazdasági táj, alig néhány természeteshez közeli élőhelyfolttal. (Gyalai Holt-Tisza, kis „sömlék”, apró nádasok, ezüsthás rétek, Madarász tó, Molnár rét, stb.) A mezőgazdasági kultúrák "óceánjában" kis "szigetek" fönnmaradása és védelme erősen kérdéses. E természeteshez közeli élőhelyeknek állatai, növényei a ma emberének már sajnos nem jelentenek semmilyen "érdekeltségi" kapcsolatot.

Röszkén fészkelő és átvonuló madarainak alábbi jegyzéke. Az elnevezések Keve András nyomán készült:

1. Sarki bűvár 2. Kis vöcsök 3. Feketenyakú 4. Búbos vöcsök 5. Kárókatona 6. Szürke gém 7. Vörös gém 8. Üstökös gém 9. Nagy kócsag 10. Kis kócsag 11. Pocgém 12. Bakcsó 13. Bölömbika 14. Gólya 15. Fekete gólya 16. Batla 17. Kanalgém 18. Bütykös hattyú 19. Nagy lilik 20. Vetési lúd 21. Tökés réce 22. Böjti réce 23. Csörgő réce 24. Kanalgém 25. Barátréce

Bizonyos madárfajok megtelepedése, más fajok gyakoribb előfordulása egyértelműen bizonyítják a táj klímájának egyébként nehezen észlelhető fölmelegedését. Egy falu madárvilágának ismerete a szülőföldhöz tartozás kérdése is. Ehhez az odafigyeléshez kíván a program alapot szolgáltatni. Szeretnénk, ha a fölnövekvő ifjúság ismerné, szeretné és védené a természeti környezetnek e legrokonszenvesebb élővilágát.

Szűkebb környezet

Erdei iskolánk a „Ifjúsági Közösségi Tér” családi hangulatú házban, a község központjában található. Saját udvarral rendelkezik, amelyben kialakított tűzrakó hely, pihenő padok, foglalkoztatásra alkalmas fedett terasz várja az ide látogatókat. Az épület 4 szobájában 25 fő elhelyezésére van lehetőség, elsősorban összecsucsható tábortábori ágyakon. Melegítő konyha, külön fiú és leány zuhanyzó és WC, állandó hideg – meleg víz és szükség esetén központi fűtés áll rendelkezésre. A szállás tiszta, rendezett. A környezete gondozott, ápolat, labdajátékok számára is lehetőséget biztosító füves terület.

Az épület legnagyobb helyisége alkalmas a foglalkozások előkészítésére, rossz idő esetén a benti tevékenységek elvégzésére. Igényelhetők határozókönyvek, folyóiratok és sorozatok, terepi mikroszkóp, edények, játékok, stb. Tábla, polcok, digitális rögzítésű levetítésére alkalmas eszköz együttes (laptop, projektor, vászon), videó segítik még a programok megvalósítását.

Az udvaron szalonnasütésre alkalmasan kialakított tűzrakóhely, önellátásra berendezkedett csoport esetén bográcsállványos hely, asztalok, padok, sportolásra alkalmas terület áll rendelkezésre.

Irodalom

- Andó Mihály: A megtelepedés természeti feltételei. = Szeged története. Szeged, 1983. 1. k.17-45.
- Csizmazia György: Mórahalom és környéke természeti földrajza. = Mórahalom. A település földje és népe. Szerk. Juhász Antal. Mórahalom, 1992. 15-18.
- Kósa László: A természeti környezet és a tájalkotó ember. Liget, 1991. I. sz. 100-109.
- Zalotay Elemér: A vármegye tájegységeinek eredete, földrajzi fekvése és geológiai felépítettsége. = Csongrád vármegye. Szerk. Csikvári Antal. Bp., 1939. 19-30.
- Röszke Földje és Népe: Csizmazia György: Természeti viszonyok

III. A program rövid leírása

Programunk egy 5 napos erdei iskola részletes tervét tartalmazza a megérkezéstől az elutazásig – órákra lebontva a szakmai tevékenységeket és a szabadidő, közösségi, és szervezési tevékenységeket. A szakmai program gerince az az elv, hogy olyan élményekhez jussanak a gyerekek, melyek révén érzelmileg közel kerülnek a természethez, ismereteik bővülnek és a természet, környezetük megóvására, tiszteletben tartására készítetik Őket. A bentlakásos erdei iskola minden mozzanatában teljességében értelmezett a környezeti nevelés: a természeti környezet, az épített környezet, kulturális világunkat – hagyományainkat – és emberi kapcsolatainkat - a társadalmi környezetet – összefüggésben vizsgáljuk és a program is erre épül.

A megvalósítás során a felfedező, megismerős összefüggéseket feltáró természetismereti játékok kapják a legnagyobb szerepet.

IV. A program helyszínei – a vizsgált életközösségek – és témái

- Élet a vízben, a Madarász tó (ex lege szikes tó) állat- és növényfajainak megismerése.
- „Egy különleges rét” – a természet szemet gyönyörködtető virágait (fátyolos nőszirm, mocsári tisztesfű) „rezervátumi” körülmények között csodálhatjuk. A meg tapasztalás mellett ezek a különleges növények a későbbi képzőművészeti alkotómunkák számára (témát) is jelenthetnek.
- A vizek élővilága – az állóvizek (Gyálai Holt Tisza, Madarász tó) – mint élőhelyek összehasonlítása.
- „Madarlesen” – a madarak életének, élőhelyeinek, hangjának megfigyelése (Molnár rét)
- Geológiai jelenségek a homokos, szikes talajon.
- Csillagképek megfigyelése – asztrológiai ismeretek bővítése.
- „Az alkotás öröme napja” – természeti témák feldolgozása képzőművészeti és irodalmi alkotásokban, természetes anyagok felhasználása.
- Kalandtúra meglepetésekkel (akadályverseny)

A programok a Röszkén található tanösvények mentén kerülnek megvalósításra. A tanösvényeken a szakmai vezetés biztosítható előre egyeztetett formában. Szabadidős programok egészítik ki a szakmai munkát (esti kvíz játékok, társasjátékok, ki mit tud, esti kalandok, közös főzőcske, stb)

V. A program céljainak bemutatása

1. Környezeti nevelés

- A természethez, környezetünkhöz való viszony alakítása, attitűdformálás, felelős környezeti magtartás kialakítása
- Kreativitás, képzelőerő fejlesztése
- Felfedező gondolkodás, összefüggések meglátása képességének fejlesztése
- Ismeretátadás és bővítés a közvetlen tapasztalás útján és játékosan
- Cselekvő természetvédelem gyakorlása
- Érzékelés fejlesztése
- Megfigyelés fejlesztése
- Empátiás készségek fejlesztése, a természettel kapcsolatos pozitív érzelmi – és ezen keresztül értelmi – viszony kialakítása

2. *Az adott korcsoportnak megfelelő tantárgyi, tantárgyközi követelmények*
 - Vizes élőhelyek bemutatása, a tanult ismeretek gyakorlati elmélyítése, fajismeret bővítése, természetben történő szemléltetés, tápláléklánc fogalmának elmélyítése, ökológiai összefüggések megértetése
 - Az élőlények környezete, az életközösség fogalmának gyakorlati megismerése
 - A térképen való tájékozódás alkalmazása, égtájak jelölések értelmezése
 - Az időjárás és az éghajlat elemeinek megfigyelése
 - A nappalok és éjszakák váltakozásának természeti megfigyelése, a tanult fogalmak és a tapasztalat összefüggéseinek feltárása
 - A változó földfelszín, az alföld talajviszonyainak megfigyelése, a tanultakkal való összevetése
3. *Egyéb területek*
 - Közösségfejlesztés, együttműködési készség, alkalmazkodóképesség fejlesztése: csoportmunkával, olyan megismerő játékokkal, ahol fontos az „együtt munkálkodás”; közös alkotómunkával, a csoporton belüli munkamegosztáson alapuló feladatokkal; a többnapos együttlét kiszolgáló feladataival, a közösségi szabályok betartásával a felelősségi rendszer működésével
 - Egészségnevelés: a napirenddel, a sport és egyéb mozgásos programok, túrák beiktatásával, a gyógynövények, a teakészítés megismertetésével, az alkotó munka örömeinek megtapasztalásával, az egészséges étrenddel, „önálló” főzőcskével
 - Önkiszolgálásra nevelés: a napirend pontos betartásával, az életszervezési feladatokkal
 - Személyiségfejlesztés, empátiás készségek fejlesztése: játékos természetismereti feladatokkal, ismerkedős, személyiségfejlesztő játékokkal, alkotómunkával, kalandos élményeket és sikerélményeket is adó feladatokkal
 - Fantázia, kreativitás, alkotókedv erősítése: a képzőművészeti és irodalmi alkotásokkal és az e témával kapcsolatos feladatokkal
 - Értékelés, önértékelés képességének, fejlesztése: a csoportmunkával, a pontok szerzésével, a napi és a program végén tartott értékelésekkel.

VI. Tervezett módszerek

- Megfigyelésekre, gondolkodásra, összefüggések meglátására sarkalló feladatok
- Felfedezést, kutatást, gyűjtőmunkát igénylő feladatok
- Természetismereti játékok: egymás megismerésére irányuló játékok, érzékelésre épülő játékok, problémamegoldásra ösztönző játékok, emocionális játékok, ismereteket bővítő játékok
- Környezetvédelmi aktivitásra ösztönző tevékenységek
- Kreativitást, kezűgyességet és alkotó fantáziát igénylő feladatok, tevékenykedtetés (eszközök készítése és képzőművész, kézműves feladatok)
- Közös megoldást, összefogást igénylő feladatok, csoportmunka.

A program részletes bemutatása

I. nap

A napok sor-száma, idő-pontok, a fog-lalkozások helyszíne, időtartama	A program modul-jainak, foglalkozá-sainak megnevezé-se	A foglalkozások egyes résztemáinak tartalmi kifejtése	Módszerek, munkaformák foglalkozáson-ként ÉRINTETT MŰVELTSÉGI TERÜLE-TEK KÉSZSÉGEK – KÉPESSÉGEK FEJLESZTÉSE	Segédeszközök, egyéb tárgyi eszközök foglal-kozásonként Könyvek szakirodalom	A diákok ellenőrzé-sének módja, az érté-keles szempontjai modulonként egysé-gesen
8 – 9 Röszke Tábor	megérkezés	A gyerekek csoportosan érke-znek autóbusszal	Minden gyerek borítékot kap, amelyekben szétvágott képek van-nak, az összeillő darabok alapján alakulnak meg a tábor idejére a csoportok. ALKALMAZKODÁS KÉPESSÉGE	Szétvágott képek borítékban elrejtve	
9-10 Tábor	- szobafoglalás - a tábor házi- rendjének is- mertetése	A gyerekek, a már otthon kivá-lasztott társaikkal együtt foglal-ják el a szobákat	A szobabeosztásnál együtt lakhat-nak a jó barátok.	Előzetes szobabe- osztás	
10-10:30 Tábor	étkezés	Tea és teasütemény fogyasztása		Tea, poharak tálcák	
10:30-12 Tábor	csoportszabály alkotás és a csoportplakát készítése	Minden csoport megalkotja azo-kat a szabályokat, melyek az itt-tartózkodásuk idejére érvényesek valamint megrajzolják a rájuk legjobban illő csoportplakátot	„Ablak módszerrel” feltérképezik, ki mit szeret legjobban csinálni. Ez segíti őket a plakát elkészítésében. A csoportszabályok megalkotását beszélgető kör előzi meg. EGYÜTTMŰKÖDÉSI SZÁN-DÉK KIALAKÍTÁSA EGYÜTTMŰKÖDÉSI KÉSZSÉG FEJLESZTÉSE RAJZ	Csomagolópapír, színes ceruza	Az elkészült munkákra dicsé-rően reagálunk.
12-12:30 Tábor	ebéd	A falu területén működő konyha által elkészített ebéd elfogyasz-tása			
12:30-13 Tábor	pihenés	Visszavonulnak a gyerekek a szobáikba			

A napok sor- száma, idő- pontok, a fog- lakozások helyszíne, időtartama	A program modul- jainak, foglalkozá- sainak megnevezé- se	A foglalkozások egyes résztemáinak tartalmi kifejtése	Módszerek, munkaformák foglalkozáson- ként ÉRINTETT MŰVELTSÉGI TERÜLE- TEK KÉSZSÉGEK – KÉPESSÉGEK FEJLESZTÉSE	Segédeszközök, egyéb tárgyi eszközök foglal- kozásonként Könyvek szakirodalom	A diákok ellenőrzé- sének módja, az érté- kelés szempontjai modulonként egysé- gesen
13-14 <i>Tábor</i>	a tábor jelképe: a gólya	Csoportfoglalkozás: ki mit tud a gólyáról? Egy ismeretterjesztő film megte- kintése a gólyákról.	Minden csoport összeírja, milyen ismeretei vannak a gólyával kap- csolatban, majd kiválasztanak egy csoporttagot maguk közül, aki be- számol a többi csapatnak a gyűjtött információkról EGYMÁSRAUTALTSÁG PÁRBESZÉD EGYÉNI RÉSZVÉTEL Környezetismeret	Csomagolópapír, színes ceruza	Itt ismertetjük az értékelési rend- szert: gólyatoll (fabatka) gyűjtése és a nap végén közös értéke- lünk.
14-14:30 Az <i>ált.iskola szg.termé</i>	Gólyák megfi- gyelése	A faluban élő gólyacsaládok megfigyelése Web-kamera segít- ségével	Infokommunikációs technológia alkalmazása az információszerzés- hez		
14:30-15:30 <i>Tábor</i>	Gólyatollak ké- szítése	Milyen tollazata van a gólyának? Evezőtoll, fedőtoll, farktoll	Gólyatoll készítése – a fabatka fo- galma Gólya rajz készítése KREATÍVITÁS, KONSTRUKTIVITÁS	Fehér krepp-papír, filctoll	
15:30-16 <i>Tábor</i>	Előkészületek a fánksütéshez	A 4 személyre szóló fánkrecept alapján az erdei iskola résztvevő- inek számára kiszámolni a hoz- závalók mennyiségét Fánktészta bedagasztása – közö- sen gyerekek és nevelők	Egyenes, fordított arányosság al- kalmazása SZÁMOLÁSI KÉSZSÉG FEJ- LESZTÉSE INDUKTÍV, DEDUKTÍV KÖ- VETKEZTETÉS Gasztronómia, matematika	Papír, ceruza Liszt, cukor, só, tej, élesztő, olaj Receptes könyv	
16- 17:30 <i>A falu</i>	Séta a faluban	Művelődési ház parkjában I. világ- háborús és Nagy Imre emlékmű, A templom kertjében II. világhábo- rús emlékmű A röszei óvoda, általános iskola, Unilever, a Tiszai holtág, Vadász tanya megtekintése Rózsa Sándor betyárról érdekesség	MEGFIGYELÉS ÚJ ISMERETEK BEFOGADÁSA	Papír, ceruza	

A napok sor-száma, idő-pontok, a fog-lakozások helyszíne, időtartama	A program modul-jainak, foglalkozá-sainak megnevezé-se	A foglalkozások egyes résztemáinak tartalmi kifejtése	Módszerek, munkaformák foglalkozáson-ként ÉRINTETT MŰVELTSÉGI TERÜLE-TEK KÉSZSÉGEK – KÉPESSÉGEK FEJLESZTÉSE	Segédeszközök, egyéb tárgyi eszközök foglal-kozásonként Könyvek szakirodalom	A diákok ellenőrzé-sének módja, az érté-keles szempontjai modulonként egysé-gesen
17:30-18:30 <i>Tábor</i>	Feladatlap	A falu múltjához és jelenéhez kapcsolódó feladatlap kitöltése	KOOPERATÍV MUNKAMÓD-SZER	Előre elkészített feladatlap Állathatározó, nö-vényhatározó Toll, színes ceruza	
18:30-19 <i>Tábor</i>	Fánk sütés	A gyerekek segítenek a fánkfor-ma kiszaggatásában A nevelők sütik a fánkot A kisült fánkokat a gyerekek megtöltik lekvárral és tálcára rakják	EGYÜTTMŰKÖDÉS PÁRBESZÉD EGYÉNI FELELŐSSÉG EGYMÁSRAUTALTSÁG	Kanál, lekvár, tálca, porcukor	
19-19:30 <i>Tábor</i>	Vacsora	A gyerekek segítenek az asztal megterítésében és leszedésében			
19:30-20 <i>Tábor</i>	A nap munká-jának értékelése	A volt és szerzett ismeretek érté-kelese a gólyáról Feladatlap értékelése Csoportszabályok betartásának értékelése Házirend betartásának értékelése			A nevelők és gye-rekek véleményé-nek meghallgatá-sa - szóban
20-21 <i>Tábor</i>	Játék	„Cseréljenek helyet, akik...” „Tapsfordító” „Dobbants, tapsolj!”	SZABÁLYOK ALKALMAZÁSA ÖSSZPONTOSÍTÁS EGY CSAPATHOZ TARTOZÁS ERŐSÍTÉSE		
21 <i>Tábor</i>	Alvás				

II. nap

A napok sor-száma, idő-pontok, a fog-lakozások helyszíne, időtartama	A program mo-duljainak, fog-lalkozásainak megnevezése	A foglalkozások egyes résztémáinak tar-talmi kifejtése	Módszerek, munkaformák foglalkozáson-ként ÉRINTETT MŰVELTSÉGI TERÜLE-TEK KÉSZSÉGEK – KÉPESSÉGEK FEJLESZTÉSE	Segédeszközök, egyéb tárgyi eszközök foglal-kozásonként Könyvek szakirodalom	A diákok ellenőrzé-sének módja, az érté-keles szempontjai modulonként egysé-gesen
2. nap 7 óra előtt	Egy kis mada-rászás	Néhány madár megismerése hang-juk alapján, ill. távcső segítségével; madárhatározó használata.	A korán kelők a szálláshely udva-rán többféle madarat is megfigyel-hetnek, hangjukat megjegyezzük (házi rozsdafarkú, szencinege, vö-rösbegy énekes rigó, harkály). Érdemes ehhez a programhoz ma-darász szakembert hívni. BIOLÓGIA TÜRELEM – MEGFIGYELÉS	- Távcső - Papír, ce-ruza - Madárka-lauz	
8.00 – 8.10	Napi felada-tok	GÓLYHÍR: levél, melyben a cso-portok előző napi munkájának ér-tékelése és az aznapi feladatok is-mertetése rejlik.			Gólyatollak ki-osztása.
8.10 – 8.30	Előkészítés	A vizek fohásza „Jut eszembe...” a vízről A vízi életközösségek és a víz kör-forgása.	Asszociációs játék; felidézzük a vizekről tanultakat. A csoportok rajzot készítenek a ví-zi életközösségekről és a víz kör-forgásáról. ISMERETEK FELIDÉZÉSE	- rajzeszkö-zök - csomago-lópapír	
8.30 – 9.10	Madarász-tó Utazás lovaskocsival	A csoportrajzokról (életközössé-gekről, víz körforgásáról) beszél-getés. Az útvonal melletti látnivalók: - volt Kancsalszéli iskola - Kancsal-tó medre - Kiszéksósi Iskola és Kulcsosház - Nagyszéksós-tó, bivalyre-zervátum	TÜRELEM MEGFIGYELÉS		
9.10 – 11.40	Öko-séta	„Az ember nyomai a vízparton” – megfigyelések.	A tó kiterjedését a mindenkori fu-tóhomok mozgása és a csapadék	- feladatlap	A játékok, felada-tok, az egyes mo-

Madarász-tó			mennyisége alakítja. A tó mindkét oldalán semlyék van. Csoportmunka. KREATIVITÁS - MEGFIGYELÉS - GONDOLKODÁS		dulok közben az értékelés nem más, mint folyamatos, következetes, megfelelő reagálás az ügyes, fantáziadús, jó megoldásokra, illetve az „elhülyéskedésre”.
		„Közlekedünk játék” – egy gyerek előre megy, bekötött szemmel figyelni az elhaladó csoportot, csendben jönnek-e, vagy meghallja-e őket?	A vízparton való csendes közlekedés kipróbálása. BIOLÓGIA ÖNFEGYELEM KÉPESSÉGE		
	A víz és a vízpart növényei	A vízpart növényei és vízben élő növénye – néhány faj megismerése, morfológiája; határozó használata.	A fajgyűjteményeket majd visszakérdezéskor másképpen használjuk. BIOLÓGIA MEGFIGYELÉS-KÖVETKEZTETÉS - ÚJ ISMERETEK	- „Mi virít itt?” - feladatlap	
		Használjuk érzékszerveinket! színek, illatok, felületek, hangok gyűjtése. „Vakvezetés” – hangok, növények felismerése. Illatgyűjtés, nyüzsgés a vízparton.	A játékokat párosával játsszák a gyerekek. A vízparton apró élőlényeket gyűjthetnek, melyeket közösen megnézhetünk nagyítóval. BIOLÓGIA ÖSSZPONTOSÍTÁS - BEFOGADÁS - MEGFIGYELÉS		A feladatok természetéből adódóan saját maguk és egymás teljesítményéről a gyerekek is véleményt alkotnak.
11.40-12.10	Az ebéd elkészítése Szalonna-, virsli sütés	Tűzgyújtás technikája, nyársak előkészítése, szalonnák, virslik feltűzése, sütése	KÖZÖSSÉGERŐSÍTÉS, FIGYELLEM		
12.10 – 13.30	Ebéd, pihenés	Jegyzetek áttekintése, esetleges kiegészítése.			
13.30 – 15.30	Élőlények a vízparton; a tó életközössége	Séta a tó partján. (Csipak-semlyék) A növényzet és az állatvilág megfigyelése(hínár, nád, gyékény, fehér tündérrózsa, gulipán, golyatölcs, nagy kócsag, sűrke gém, vörös gém, tőkés réce, bőjti réce stb.)	Fajismeret bővítése, az élőlények megfigyelése. A tó élővilága feladatlappal, vízi határozóval, nagyítókkal, terepi mikroszkóppal dolgoznak a gyerekek.	- Határozók - Munkalapok - Nagyítók - Terepi mikroszkópok - Kémcsövek	A tapasztaltak, a mért adatok feljegyzéseit ellenőrizzük. A legjobb jegyzeteket készítőt

		Határozó használata. Víz tisztaság, pH mérés. Víz mintavétel edénybe, terepi mikroszkóppal élőlények keresése, feljegyzések készítése. Víz hőmérséklet mérés. Vízhez kötött élőlények tápláléklánca. Tápláléklánc felépítése.	A feladat célja, hogy az álló vizek tulajdonságait, életközösségét megismerjék. BIOLÓGIA-KÉMIA-FIZIKA MEGFIGYELÉS-ÉLMÉNYEK- ÖSSZEFÜGGÉSEK	- Dobozok	másnap tollal jutalmazzuk.
15.30 – 16.10	Vissza a „táborba”.	Indulás előtt nádat gyűjtünk.			
16.10 – 17.30	Tájékozódás a térképen	Felnagyított térképen jelöljük végig utunkat, a fontosabb látnivalókat, illetve a feladatlapokon szereplő növényeket, állatokat.	Térképhasználat, iránytű. Csoportonként egy-egy térképet használunk. FÖLDRAJZ – TECHNIKA - BIOLÓGIA KREATIVITÁS - MEGFIGYELÉS	- Térképek - iránytű	A gyerekek véleményalkotása egymás munkájáról.
17.30 - 18.30	Vacsora	A vacsorához (bográcsgulyás) együtt készítünk vitaminsalátát.			
18.30 – 19.00	Madár les	A gólyafészekben történik – megfigyelés a web kamerán keresztül.			
19.00 – 19.30	Naplemente – túra	Séta, késő délutáni, naplementei fények, a békék hangja.		-	
19.30 – 20.30	Játék	Aktivity – Ki vagyok?	JÁTÉK - KÖZÖSSÉGFORMÁLÁS	- Játékkártyák	
20.30	A nap értékelése	„Második napom az erdei iskolában”	Megbeszélős, önértékelés. ÖNÉRTÉKELÉS KÉPESSÉGE		Csoportos véleményalkotás.

III. nap

A napok sor-száma, idő-pontok, a fog-lalkozások helyszíne, időtartama	A program mo-duljainak, fog-lalkozásainak megnevezése	A foglalkozások egyes résztémáinak tar-talmi kifejtése	Módszerek, munkaformák foglalkozáson-ként ÉRINTETT MŰVELTSÉGI TERÜLE-TEK KÉSZSÉGEK – KÉPESSÉGEK FEJLESZTÉSE	Segédeszközök, egyéb tárgyi eszközök foglal-kozásonként Könyvek szakirodalom	A diákok ellenőrzé-sének módja, az érté-ke-lés szempontjai modulonként egysé-gesen
<i>Gyálai Holt-Tisza</i>					
7.30-7.50 <i>Tábor</i>	Ébresztő			Tiszai népdal dal-lama	
7.50-8.20 <i>Tábor</i>	Reggeli	Közös reggeli készítés.	Önkiszolgálás, szervezés.	Reggelihez valók.	
8.20-8.30 <i>Tábor</i>	„Gólyahír” elolvasása	Kibontják a borítékot, egy csoport-tag hangosan felolvassa a nap programját, tennivalóit.	Ráhangolódás; Együttműködési készség fejlesztése.	Előzetesen elkészí-tett levél.	Gólyatollak ki-osztása.
8.30 – 9.00 <i>Tábor</i>	Előkészítés	TISZA – fűrtábra készítése csapa-tokban	Csoportmunka. Beszélgetés, korábbi ismeretek megosztása, befogadás, egymásra figyelés. FÖLDRAJZ – TÖRTÉNELEM-IRODALOM - ÉNEK-ZENE - RAJZ	Rajzeszközök, csomagolópapír	A legügyesebb csapat jutalom gólyatollat kap-hat.
9.00-9.30 <i>Gyálai Holt-Tisza felé</i>	Séta a Gyálai Holt-Tiszához	A gyerekek kettes sorban, felnőt-tek kíséretében elsétálnak a foglal-kozás színhelyére (Vadászház a Gyálai Holt-Tisza közelében).	Egymásra figyelés, alkalmazkodás képessége	A szükséges anya-gokat közösen vi-szik a helyszínre.	A közúti közleke-désben mennyire sikeresen vettünk részt? –egymás-és önértékelés
9.30-11.30 <i>Gyálai Holt-Tisza</i>	A Gyálai Holt-Tisza áll-at- és nö-vényvilágának megfigyelése	„Keress valamit, ami...” (nem gyűjtés, hanem keresés, körbené-zünk együtt és megmutatjuk egy-másnak) Közös megfigyelések. Mi a különbség/ hasonlóság a tó, a folyó és a holtág között? A „Tiszai szöveggyűjtemény” il-lusztrációihoz megfigyelések	Egy helyből belátható dolgokat ke-resünk, a cél az érdeklődés, a fan-tázia felkeltése, a szépség megtalá-lása. KREATIVITÁS – FANTÁZIA - ASSZOCIÁCIÓ TERMÉSZETISMERET MEGFIGYELÉS	Jegyzetfüzet, író-eszköz.	A legügyesebb gyerek jutalom gólyatollat sze-rezhet csapatának.

11.30-12.30 <i>Gyálai Holt-Tisza</i>	Látogatás a helyi halászat telepére	Szakember(ek) segítségével a tiszai halászat megismerése. Riportkészítés csapatokban	Beszélgetés, befogadás. IRODALOM – NYELVTAN - TÖRTÉNELEM - TERMÉSZETISMERET MEGFIGYELÉS	Jegyzetömb, íróeszköz Hangfelvevő (pl. mp3)	
12.30-13.30 <i>Vadászház</i>	Ebéd, pihenés, felkészülés	Ebéd: halászlé, melyet egy felnőtt segítő készített el a séta ideje alatt		Halászlé hozzávalói Evőeszközök	
13.30-16.00 <i>Vadászház</i>	Versek a Tiszáról	Korábbi ismeretek felidézése, bővítése. „Tiszai szöveggyűjtemény” elkészítése csapatokban (versek beraasztása, illusztrálása). Munka közben népdalok tanulása a Tiszáról, halászatról (Pl.: Általmennék én a Tiszán; Hej halászok, halászok).	Páros versmondás JÁTÉK - KÖZÖSSÉGFORMÁLÁS Csoportmunka IRODALOM – ÉNEK-ZENE – RAJZ – TECHNIKA - TERMÉSZETISMERET	Versanyag Lapok, íróeszköz, színes ceruza, ragasztó	Gyerekek (csapatok) véleményalkotása egymás munkájáról.
16.00-16.30 <i>Tábor felé</i>	Vissza a „táborba”	A gyerekek kettes sorban, felnőttek kíséretében sétálnak vissza a táborba.	Egymásra figyelés, alkalmazkodás képessége.		
16.30-17.30 <i>Tábor</i>	Pihenés, esti mosakodás, készülődés az esti programhoz.				
17.30-18.00 <i>Tábor</i>	Vacsora	Közös vacsora készítés.	Önkiszolgálás, szervezés.	Vacsorához valók.	
18.00-20.00 <i>Tábor</i>	„Egyszer volt... a világűr”	Részletek megtekintése az „Egyszer volt... a világűr” című ismeretterjesztő mesesorozatból. Hogyan kaphatták nevüket a csillagok, csillagképek?	Összpontosítás, figyelem, információk gyűjtése Beszélgetés, korábbi ismeretek rendszerezése, bővítése, fantázia felkeltése. TÖRTÉNELEM – TERMÉSZETISMERET - IRODALOM	Egyszer volt... a világűr Lexikonok, szakönyvek	
20.00-21.00	„Csillagvizsgáló”	Ismertebb csillagképek megkeresése, „világűr” megfigyelése.	Szerzett ismeretek megfigyelése a természetben.	Zseblámpa „Térkép” a csilla-	

<i>Tábor</i>		„A hangok szimfóniája”	Egymásra figyelés. Közösen figyelnek a csendre, csendes munkára. TÖRTÉNELEM - TERMÉSZET- ISMERET	gokról	
21.00 <i>Tábor</i>	Esti készülődés, takarodó.				

IV. nap

A napok sor-száma, idő-pontok, a fog-lakozások helyszíne, időtartama	A program mo-duljainak, fog-alakozásainak megnevezése	A foglalkozások egyes résztémáinak tar-talmi kifejtése	Módszerek, munkaformák foglalkozáson-ként ÉRINTETT MŰVELTSÉGI TERÜLE-TEK KÉSZSÉGEK – KÉPESSÉGEK FEJLESZTÉSE	Segédeszközök, egyéb tárgyi eszközök foglal-kozásonként Könyvek szakirodalom	A diákok ellenőrzé-sének módja, az érté-keles szempontjai modulonként egysé-gesen
	<i>Molnár-réti kirándulás</i>				
Ébresztő, „Gólyahír” elolvasása, Reggeli 7-7:45	Kibontják a borítékot, egy csoporttag hangosan fel-olvassa a nap programját, tennivalóit, majd közös reggeli készí-tés	Ráhangolódás; Együttműködési készség fejlesztése. Önkiszolgálás, szervezés.	<ul style="list-style-type: none"> • Előzetesen elkészített levél • Reggelihez valók 		
Kerékpáros közlekedés szabályai-nak megbe-szélése 7:45-8	Gyerekek meglévő is-mereteinek felidézése, ki-bővítése	Közlekedési alapismeretek	<ul style="list-style-type: none"> • Kerékpárok • Láthatósági mellény 		
Kerékpáro-zás a Mol-nár rétre 8-11	A gyerekek egyes sorban több felnőtt kíséretében kikerékpároz-nak a foglal-kozás színhe-lyére	Egymásra figyelés, alkalmazkodás képessége	<ul style="list-style-type: none"> • A szükséges anyagokat egy kísérő autó szállítja a hely-színre 	A közúti közleke-désben mennyire sikeresen vettünk részt? –egymás- és önértékelés	
Séta a láp-réten; Ta-pasztalatok megosztása	„Az ember nyomai a láp-réten” - megfigyelések	Az egybefüggő mészköpad, a klasszikus láp-rétfő – szikalj mintá-zattal és a mellettük/körülöttük lé-vő művelt területek megfigyelése Csoportmunka: a tapasztaltak le-	<ul style="list-style-type: none"> • Feladatlapok, alátétek 	Gólyatoll osztoga-tása – esetleg el-vesztése: feladatok megoldása, nyitott szemmel járás, ak-	

		jegyzése a már előzőleg kiosztott „segítő” feladatlapokon Kreativitás, megfigyelés, gondolkodás; Biológia		tivitéás, felfedezés, érdekességek meg-látása, helyes következtetések, fe-gyelem	
Ebéd, pihe-nés, felké-szülés 11-12:30	Ebéd: bográ-csos, melyet egy felnőtt segítő készí-tett el a séta ideje alatt		<ul style="list-style-type: none"> • Ebéd hozzávalói • Evőeszközök 		
A láprét növényei 12:30-14	A láprét nö-vényei a gyep-, cserje szinteken; né-hány faj meg-ismerése, morfológiája, határozó használata Használjuk érzékszerve-inket! – szí-nek, illatok, felületek; Esetleg nö-vényterkép készítés	A növényhatározó használata; „fajgyűjtés” rajzok készítésével Biológia; Megfigyelés, következtetés. Új ismeretek	<ul style="list-style-type: none"> • Kisnövényhatározók • Papír, író- és rajzeszközök <ul style="list-style-type: none"> • Alátétek • nagyítók 	Az értékelés együtt jár gólyatollak osztogatásával, esetleg visszavételével. A teljesítményről a gyerekek is véle-ményt alkothatnak.	
Madáretető „kiállítás” 14-15	A pihenőhely környékén elhelyezett madáretetők és azok is-mertetőinek megtekintése; Beszélgetés a madáretetők-	Beszélgetés, megfigyelés, tapasztalatok megosztása, befogadás, egymásra figyelés, vélemények megosztása.		Beszélgetés közben az indirekt értékelés módszerét alkalmazzuk.	

	ről (miért, mikor, szerkezetük)				
Madáretető készítés 15-16:30	A gyerekek választanak csoportonként egy a Molnár réten előforduló védett madarat. Az elkészült etetők kihelyezése.	Csoportmunka: összpontosítás, kreativitás, együttműködés, alkotás	<ul style="list-style-type: none"> • Faanyag • Szerszámok • tervrajz 	Az elkészült madáretetőket közösen értékeljük használatossága alapján.	
Rőzsegyűjtés az esti tábortűzhöz 16:30-17	A gyűjtött rőzsét a kíséző autóra pakoljuk				
Haza kerékpározás 17-17:30	A gyerekek egyes sorban több felnőtt kíséretében kerékpároznak a szállásra	Egymásra figyelés, alkalmazkodás képessége	<ul style="list-style-type: none"> • Kerékpárok • Láthatósági mellény 		
Tábortűz 17:30-19	Közösen megépítjük és meggyújtjuk a tüzet. Szalonna- és kolbászsütés. Közös énekléssel búcsúzunk el a naptól.	A tüzet körbe ülve mondjuk el a hét eseményeit, értékeljük részvételünket. Közös éneklés.	<ul style="list-style-type: none"> • Szalonna, kolbász, kenyér <ul style="list-style-type: none"> • Nyárs • Esetleg gitár vagy más hangszer 	A tábortűz mellett, beszélgetés közben az indirekt értékelés módszerét alkalmazzuk.	
19-20:30	Játék		<ul style="list-style-type: none"> • Egymás elfogadása • Csapatépítés 		
20:30-	Alvás				

Megemlítésre érdemes különlegesség a területen, hogy a semlyékek és a deflációs medencék egy részében, így a Molnár-réten és környékén jelentős vastagságú 20-60 cm egybefüggő mészkőpad bukkant a felszínre. A területen az elmúlt években igen kevés csapadék volt, az is hamar eltűnt az 1970-es évektől egyre szaporodó csatornákból.

A terület növényzete: A semlyékek jellemző, és igen értékes társulásai a kékperjés láprétek, értékes fajai a teljesség igénye nélkül, a fátyolos nőszirm, a mocsári kosbor, az apró vagy törpe nőszirm, buglyos szegfű, deres sás, fényes borkóró, sédbúza, endemikus kiskészű aszat.

Előforduló védett állatfajok: barna ásóbéka (*Pelobates fuscus*), levelibéka (*Hyla arborea*), ürge gyík (*Lacerta agilis*), vörös vércse (*Falco tinnunculus*), egerészölyv (*Buteo buteo*), szalakóta (*Coracias garrulus*), sárga billegető (*Motacilla flava*), cigánycsuk (*Saxicola torquata*), mezei pacsirta (*Alauda arvensis*), vakondok (*Talpa europaea*).

V. nap

A napok sor-száma, idő-pontok, a fog-lakozások helyszíne, időtartama	A program mo-duljainak, fog-alakozásainak megnevezése	A foglalkozások egyes résztémáinak tar-talmi kifejtése	Módszerek, munkaformák foglalkozáson-ként ÉRINTETT MŰVELTSÉGI TERÜLE-TEK KÉSZSÉGEK – KÉPESSÉGEK FEJLESZTÉSE	Segédeszközök, egyéb tárgyú eszközök foglal-kozásonként Könyvek szakirodalom	A diákok ellenőrzé-sének módja, az érté-keles szempontjai modulonként egysé-gesen
8:00-9:00	Összepakolás, rendrakás, takarítás		Önkiszolgálás		
9:00	Szobaszemle értékelése. „Gólyahír” elolvasása, a mai nap prog-ramjának megbeszélése	Egy tanuló felolvassa a „gólyahírt”		Gólyatollak	Gólyatollak osztása
9:30	Közös játék	Értékárverés. Mindenki kap 50 zsetont, amivel licitálhat az árverés során. Nem tudják előre, hány érték lesz, meddig fog tartani az árverés. Megnyerhető értékek pl.: okosság, lottó főnyeremény, szépség, , egészség, akaraterő, vagány-ság, bátorság, jó beszédkészség, kezűgyesség, sportbeli ügyesség, olimpiai aranyérem, szeretet, világhír, barátság, világszerte utazás, siker a lányoknál/fiúknál, tiszta környezet, egészséges állatok, vi-rágos világ stb.	Értékpreferenciák felismerése, ver-senyzés, taktikázás, önérvényesítés, mások érdekeinek felismerése, szabálykövetés, kudarctűrés A gyerekek bekiabálással jelzik vásárlási szándékukat, ha elkelt egy érték, be kell adni a szükséges számú zsetont, cserébe megkapják a megvásárolt „érték” nevét tar-talmazó kártyát.	Zsetonok, értékek szókétyákon	Játék végén meg-beszélik, ki ho-gyan érezte ma-gát, elégedett-e a vásárlással, jó volt-e a taktikája, hogyan kellett volna másként játszani, stb.
10:30 A falu kö-	Összefoglalás előkészítése	Akadályverseny. A csoportok egy-egy borítékot húznak, amiben	Földrajz, biológia	Menetlevelek, ál-lomások nevét rejtő	Ha a csapatok minden állomá-

zeli, gyalogosan 5-10 perc alatt megközelíthető helyei		az előző négy nap helyszíneinek megfelelően egy-egy állomás nevét találják. Ezek jelölik, hogy melyik csoport, melyik állomáshelyen kezd. Kapnak egy-egy térképet, amelyen látnivalók, feltűnő helyek(pl. kilátszó gyökerű fa, akácfa, védett növény, gólyafészek, stb.) adnak támpontot a tájékozódáshoz, és az égtájak jelölése. A térképek jelölik a továbbhaladási irányt is.	Rejtvényfejtés, Tájékozódás a térképen, iránytű használata, pontos megfigyelés, nyitott szemmel járás	borítékok, térképek, iránytűk	son voltak, és a feladatlapokat kitöltötték, már sikeresek voltak a feladat egy részének megoldásában.
		A csapatok a térkép alapján elindulnak az első állomáshelyre, majd a térkép alapján sorba, mindegyikre. A négy állomáson az elmúlt négy napon szerzett tapasztalataikat felhasználva kell a feladatokat megoldaniuk. - a gólyáról megtanult ismeretek -a Molnár-rét- láprét, mészkőpad, növények, védett állatfajok -A Gyálai Holt-Tisza- tó, folyó holtág, halászlé, „Tiszai szöveggyűjtemény, csillagképek A Madarász-tó- vízpart növényei, vízben élő növények, állatvilág, tápláléklánc	Ismeretek felidézése, összefüggések felismerése, együttműködés, versenyszellem, fogalmak elmélyítése	Alátétek , tollak, feladatlapok, menetlevelek, iránytűk, térképek	
11:30	Feladatlapok értékelése, időkitöltés	Amíg a csoportok lapjait értékeljük, addig a Madarász-tónál gyűjtött nádból náddudát készítünk	Kézügyesség, hagyományok felidézése, hangszerismeret	Nád, éles kések	A megszólaló dudák a sikeres munka jelzői

12:00	Akadályverseny eredményhírdetése			Gólyatollak	Gólyatollak kiosztása
12:10	Tábor értékelése	Minden csapatnak van egy” kópász” gólyája, amit a csapat a héten megszerzett tollakkal felöltöztet.	Kreativitás, kez ügyesség, az együtt elért eredmény örömeinek átélése	Gólyák körvonalai, gólyatollak, ragasztó	Az elért eredményt ábrázolja, hogy a gólya mennyire van felöltözve.
12:30	Tábor zárása	A gyerekek és a pedagógusok körben ülnek és mindannyian elmondják, hogyan érezték magukat, mit tanultak, mi nem tetszett, hogyan lehetett volna jobb, mi volt a legkedvesebb program, stb.	Egész osztály együtt, beszélgetőkör Vélemények, gondolatok megfogalmazása, őszinteség, egymásra figyélés, egymás véleményének meghallgatása, türelem, érzelmek kifejezése, emlékek felidézése		A pedagógusok is elmondják véleményüket, a tapasztalataikat, mit csinálnának másként, mivel elégedettek és esetlegesen mivel kevésbé.
13:00	Ebéd, búcsúzás és hazautazás				

VII. Módszertani elemek rövid leírása

- Megismerést, ismeretanyagot bővítő módszerek, játékok
- Érzékelést fejlesztő játékok
- Kreativitást fejlesztő módszerek, játékok
- Közösségi megerősítést fejlesztő módszerek
- Élményeket, kalandokat, átélést segítő játékok

Irodalom: Adorján Rita: Magonc; Joseph Cornell: Kézenfogva gyerekekkel a természetben

VIII. Tanév közbeni javasolt előkészítés

Más évszakokban szervezett kirándulások alkalmával megfigyelések – meghatározott, az erdei iskolás tematikára visszaköszönő szempontok szerint – hasonló természeti környezetben. Az ekkor készített feljegyzések segítségével összehasonlítások tehetők, beszélgethetünk a természet körforgásáról, az élőlények viselkedésének évszakonkénti változásáról. A tanév további munkája során – adott tananyaggal – utaljunk az erdei iskolában megismert vagy megismerésre váró dolgokra, a következő év környezeti nevelési eseményeinek összeállításánál kérjük ki a gyerekek véleményét.

A program szakmai, pedagógiai értékelésének módja

Az erdei iskola végén közösen megbeszélte értékelést, tapasztalatokat és a napi összegző és egyéb feladatlapok átnézését használjuk a szakmai és pedagógiai értékelés alapjául. Ezek alapján a szaktanárokkal, osztályfőnökkel összegezzük, sikerült-e a kitűzött célokat megvalósítani. Erről az összegzésről tájékoztassuk a szülőket.

Szükséges szakemberek a program megvalósításához

Biológia, földrajz szakos, illetve természettudományos ismeretekkel rendelkező pedagógus, megfelelő helyismerettel

Kézműves szakember, aki képes természetes anyagok felhasználásával különféle kézműves technikákat megtanítani

Jó, ha van túravezető, aki a szakember szemével tud érdekességeket is mondani

Segítséget tud nyújtani a rajz és testnevelő szakos nevelő is az ilyen jellegű programokhoz.

Röszke, 2010. június 28.